

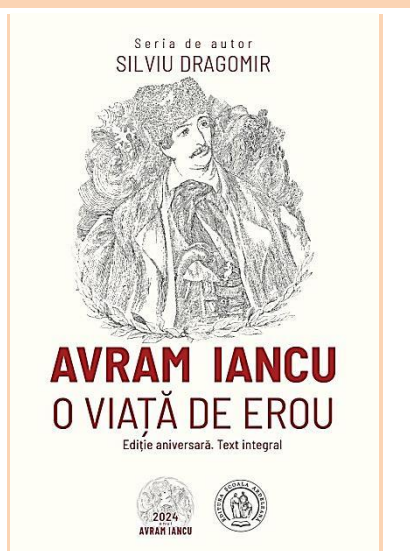
AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

SILVIU DRAGOMIR, Avram Iancu, o viață de erou

Dr. Mircea-Gheorghe ABRUDAN

SILVIU DRAGOMIR, Avram Iancu, o viață de erou, ediție îngrijită, studiu introductiv și notă asupra ediției de Ioan Bolovan și Sorin Șipoș, Cuvânt de prețuire de Ioan- Aurel Pop, Prefață de Liviu Maior, Editura Școala Ardeleană, Cluj- Napoca, 2022, 465 p

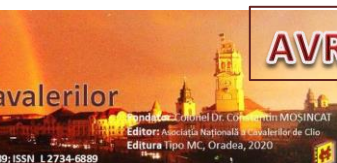
În 10 septembrie 2022 s-au împlinit o sută cincizeci de ani de la trecerea la cele veșnice a lui Avram Iancu, eroul revoluției române de la 1848-1849 din Transilvania. În acest context memorial rotund, Editura Școala Ardeleană din Cluj-Napoca, condusă de inimosul poet Vasile George Dâncu, a lansat un proiect editorial de anvergură menit să readucă în atenția cititorilor contemporani efigia unuia dintre cei mai cunoscuți eroi naționali din Panteonul românesc. Proiectului i s-au asociat o serie de instituții academice, cultural-patriotice și fundamentale, precum Academia Română prin Institutul de Istorie „George Barițiu” și Centrul de Studii Transilvane din Cluj- Napoca, Fundația Transilvania Leaders, Societatea Cultural-Patriotică „Avram Iancu” din România și

Asociația Școala Ardeleană de Editare și Promovare a Cărții. Coagulând forțele și energiile creatoare ale mai multor intelectuali transilvăneni – scriitori, istorici și critici literari –, precum și ale unor generoși sponsori, caracterizați de nobilul sentiment patriotic, Editura Școala Ardeleană a izbutit să lanseze pe piața cărții din România din anul 2022 patru volume tipărite în seria „150 de ani de la trecerea în eternitate a lui Avram Iancu”.

Proiectul editorial a debutat în prima parte a anului cu două volume de dramaturgie semnate de Mircea Tomuș, *Glonțul de argint sau Adevărata moarte a lui Avram Iancu. Teatru* (356 p.), și Lucian Blaga, *Avram Iancu. Dramă* (304 p.), ediție îngrijită, prefață și dosar critic de Mircea Popa, continuând în toamnă cu alte două volume de istorie și analiză istoriografică și literară, și anume Silviu Dragomir, *Avram Iancu, o viață de erou* (465 p.), și Mircea Popa, *Avram Iancu făuritor de istorie națională* (300 p.). Vorbim, așadar, de două volume noi, datorate regretatului Mircea Tomuș și profesorului Mircea Popa, respectiv de două cărți inițiate în perioada interbelică de nume cu mare rezonanță în cultura și istoriografia română a secolului XX: Lucian Blaga și Silviu Dragomir. Monografia dedicată craișorului Avrămuț de istoricul Silviu Dragomir (1888-1962) a fost publicată într-o primă formă în anul 1924, la centenarul nașterii lui Avram Iancu, când mai mulți istorici (Ioan Lupaș) și oameni de cultură români (Nicolae Buta, Alexandru Ciurea, Ioan Georgescu, Teodor Murășanu) au dorit să marcheze centenarul eroului revoluției române din Transilvania semnând o serie întregă de articole de popularizare, studii de specialitate și volume monografice, de întinderi și valori științifice diferite.

Dintre toți acești autori, istoricul Silviu Dragomir a manifestat un interes continuu față de biografia lui Avram Iancu, a altor tribuni ai Landsturmului românesc și a istoriei revoluției române din Transilvania în general, Dragomir fiind autorul unui veritabil șantier istoriografic și documentar dedicat revoluției pașoptiste din Ardeal, întocmind mai multe volume, din care a reușit să publice cinci între 1944-1947, al șaselea rămânând în manuscris. Profesor al Institutului Teologic- Pedagogic Andreian din Sibiu (1911-1919) și al Universității Daciei Superioare din Cluj (1919-1947), numită între 1927-1948 Universitatea „Regele Ferdinand I”, membru corespondent (1916) și titular (1928) al Academiei Române, Silviu Dragomir s-a afirmat ca medievalist și modernist, specialist recunoscut pe plan național și internațional, creator al unei opere istoriografice impresionante dedicată istoriei Bisericii românilor din Transilvania în secolul al XVIII-lea, istoriei Revoluției de la 1848-1849 și istoriei romanității orientale din peninsula balcanică în Evul Mediu. Totodată, trebuie menționat că a înființat (1934) și editat (1934-1944) revista *Revue de Transylvanie*, o tribună a universitarilor români care și-au publicat în limbi de circulație internațională cercetările de istorie, demografie, geografie și sociologie, susținând în acest fel cauza românească a Transilvaniei într-un context politic european marcat de agresivitatea crescândă a irendentismului german, italian, maghiar și sovietic, contestatar al ordinii consfințite de tratatele de pace de la Paris (1919-1920).

Eliminat din viața universitară clujeană (1947), epurat din Academie (1948) și încarcerat în penitenciarele din Caransebeș și Sighet (1949-1955), datorită implicării sale în politica românească

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6(46/iunie 2024)

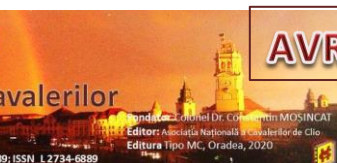
interbelică, Silviu Dragomir a fost perceput de ideologii regimului stalinist de orientare marxist-leninistă drept un „istoric burghez”, fiind catalogat drept „naționalist” și incapabil să-și schimbe viziunea asupra istoriei în funcție de interpretarea propusă de istoriografia rolleriană. Acesta este de altfel motivul pentru care nu a reușit să-și vadă publicată monografia Avram Iancu, refăcută în 1949 și definitivată în 1955, în timpul vieții, lucrarea fiind tipărită postum într-o formă cenzurată abia odată cu destinderea regimului în anul 1965, apoi în 1968 și în 1988. Dorința istoricului de a-i convinge pe cenzorii regimului să-și dea acceptul în vederea publicării monografiei se observă însă ușor atât în cuvântul său înainte cât și în anumite pasaje ale lucrării în care citează sau parafrazează fragmente din operele lui Marx și Lenin, precum și ale unor istorici comuniști ruși.

De altfel, întreaga epopee a cercetărilor lui Silviu Dragomir despre Avram Iancu și revoluția de la 1848, precum și despre publicarea monografiei crăișorului munților este detaliată de editorii prezentei ediții în consistentul lor studiu introductiv intitulat: „Silviu Dragomir și elaborarea biografiei lui Avram Iancu: etape și implicații ideologice, semnificații istorice” (pp. 15-72). Cei doi distinși istorici ardeleni, profesorii Ioan Bolovan de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca și Sorin Șipoș de la Universitatea din Oradea – autorul unei monografii istorice intitulate „Silviu Dragomir-istoric”, publicată în trei ediții (2002, 2008, 2015) –, îl introduc pe cititorul secolului XXI în biografia lui Silviu Dragomir și în istoriografia românească a revoluției de la 1848-1849, ajutându-l să înțeleagă itinerariul sinuos al monografiei Avram Iancu plecând de la șantierul istoricului și trecând prin furcile caudine ale cenzurii ideologice comuniste din a doua jumătate a secolului XX.

Excursul celor doi istorici justifică în mod limpede nu numai inițiativa reeditării celei mai bune monografii de până în prezent a lui Avram Iancu, ci mai ales necesitatea tipăririi acesteia în forma ei inițială, dorită de autor și identificată de editori în fondul Silviu Dragomir păstrat în custodia Arhivelor Naționale Direcția Județeană Hunedoara. Acest amănunt, privit poate drept insignifiant de către marele public, dar considerat deosebit de relevant pentru cercetătorii de specialitate, trebuie reliefat, deoarece niciuna din edițiile apărute în ultimele trei decenii (1998, 2012, 2016 și 2018) nu a recurs la manuscrisul original al lui Silviu Dragomir, reluând edițiile anterioare, viciate de ingerința cenzurii comuniste. În nota asupra ediției, Ioan Bolovan și Sorin Șipoș menționează toate aceste detalii, explicând că noutatea ediției de față constă tocmai în publicarea în premieră a textului integral din manuscrisul pregătit de autor pentru tipărire, pornind chiar de la titlu „Avram Iancu. O viață de erou”, cum a fost propus de Silviu Dragomir, dar nu a fost considerat potrivit de către cenzorii epocii comuniste, care au eliminat caracterizarea sublimă „o viață de erou”. Nu în ultimul rând, această restituire este justificată nu numai din punct de vedere științific, ci și etic, reprezentând o datorie morală față de memoria lui Silviu Dragomir, care trebuie cunoscut și reținut „așa cum a fost el în realitate”, nu cum au dorit să ni-l prezinte cenzorii regimului comunist (p. 75).

Monografia este structurată în zece capitole, autorul focalizându-se în mod deosebit asupra activității lui Avram Iancu în anii 1848-1852, dar neocolind nici aspectele de viață privată (prieteni, iubite, boli), nici momentele și etapele mai puțin faste, de-a dreptul tragice ale biografiei acestuia. Astfel, capitolele II-IX (pp. 117-436) pot fi citite și ca o istorie a revoluției, a războiului civil (austro-româno-maghiar) și a mișcării naționale românești din Transilvania între anii 1848-1852, acestea fiind precedate de un prim capitol în care este zugrăvită obârșia, adolescența și studiile eroului (pp. 85-116), iar la final sunt urmate de capitolul zece, dedicat tristului asfințit și sfârșitului acestuia (pp. 437-461). În fond și la urma urmei, miezul monografiei lui Dragomir reflectă modul și felul în care a fost percepută și reținută figura crăișorului munților în memoria colectivă a națiunii române și în principalele lucrări istorice și literare care i-au fost dedicate, dar fără a prelua necritic diverse informații și narațiuni istorice, pe care nu se eschivează a le amenda direct și uneori destul de tăios și caustic. Silviu Dragomir își permite să procedeze în acest fel, deoarece, spre deosebire de alți biografi ai lui Avram Iancu, a întreprins un studiu critic fundamentat în primul rând pe un imens material documentar, cules din arhivele românești, maghiare și austriece, și completat prin sintetizarea critică a unei vaste bibliografii de specialitate, bazată pe lucrările istoricilor români, maghiari, austrieci și ruși, dar și pe tradiția orală, ceea ce-i oferă acestei monografii o rezistență vădită în timp și-l înfățișează pe autorul ei drept o autoritate științifică de neocolit în chestiunea biografiei lui Avram Iancu și în problematica revoluției pașoptiste din Transilvania.

Cu toate că pe alocuri lectura textului vădește o admirație nedisimulată a istoricului pentru eroul național al românilor ardeleni, iar prin anumite adjective calificative și exprimări preluate din dialectica

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6 (46/iunie 2024)

materialistă a luptei de clasă denotă o etichetare negativă tendențioasă a habsburgilor și a claselor sociale privilegiate, mai pe scurt a „vechiului” și „reacționarului regim”, locuri unde pot fi identificate, pe de o parte, pozițiile românești subiective și sentimentale ale autorului, iar pe de altă parte, compromisurile sale cu ideologia marxist-leninistă asupra istoriei, ideile de forță, concluziile și viziunea de ansamblu a lucrării nu sunt viciate, deci nu pot fi realmente atacate invocându-se diverse motive epistemologice. Dincolo de aceste chestiuni de strictă specialitate sau critică istoriografică, discursul istoric al lui Silviu Dragomir este unul captivant, narațiunea având o frumusețe literară aparte, pigmentată cu formulări magistrale și caracterizări superbe ale personajului principal, limbaj care reliefează capacitatea formidabilă a istoriografului de a se adresa unui cerc larg de cititori și chiar de a răzbate în literatură. Sugestive în acest sens sunt următoarele fragmente, alese aleatoriu, care-l portretizează antologic pe Avram Iancu și-i fixează rolul emblematic în istoria națiunii române din Transilvania: „Întreagă ființa lui e împletită din însușiri care-l fac popular. Vorba scurtă, dar hotărâtă izvorăște din sângele său de moț. Graiul presărat uneori cu glume și înflorit cu metafore nu-l îndepărtează câtuși de puțin de sufletul țărănesc. Oamenii bătrâni îl laudă pentru sfatul cuminte cu care măsoară posibilitățile reușitei, iar tineretul îl admiră pentru curajul său și pentru avântul nădejdlor închinat poporului (...). Iancu e acum hotărât să se dăruiească poporului, căruia îi aduce instinctiv mijlocul cel mai prețios pentru a stoarce biruința: voința de a lupta fără șovăire și energia de a urmări, dincolo de orice sacrificiu, eliberarea și progresul națiunii sale” (pp. 151-152, 154). „E limpede că adevăratul căpitan al oastei românești, strânsă din toate părțile Ardealului, era Avram Iancu. Popularitatea lui depășise de mult limitele Munților Apuseni. Poporul, care îl iubea, îl consideră de acum drept conducător chemat a dezlega lanțurile robiei. De aceea îl învestește cu titlul romantic de Crai al Munților” (p.187). „Iancu primea rapoartele în cartierul de la Câmpeni, de unde conducea ca un general cu experiență bătălia moșilor. Încrederea maselor în acest tânăr tribun al poporului, care s-a încins cu sabie, e acum nemărginită. Priceperea sa în diriguirea manevrelor tactice pare fără greș, energia și avântul său inspiră tuturor încredere și curaj” (p.284). „Strategia nu prea complicată a Craiului Munților s-a dovedit însă mai corespunzătoare împrejurărilor și terenului. Hărțuindu-i neconținut, aproape în toate punctele, obosindu-i și înfometându-i, Iancu a pregătit cu multă dibăcie și cu desăvârșit calm înfrângerea dușmanului. E drept că executarea unui asemenea plan depinde în mare parte de ținuta eroică a moșilor și de capacitatea conducătorilor. Și aceasta s-a dovedit mai presus de orice așteptare. Moșii s-au bătut cu o admirabilă vitejie, aruncându- se în vârtejul luptelor, fără să aibă teamă de moarte” (p. 317). „Iancu se distinge, într-adevăr, odată cu începutul mișcării politice din primăvara anului 1848, printr-un spirit înfocat pentru libertate. El semnează, încă la Târgul Mureșului, programul generației tinere, care prevede dărâmarea instituțiilor feudale și lupta pentru drepturile națiunii. Dar mai curând decât oricare dintre contemporanii săi, el își apleacă ochii spre clasa cea mai de jos a poporului, spre moșii din Munții Apuseni, sleiți cu desăvârșire la capătul exploatării nemiloase a stăpânirii feudal-habsburgice. Înțelegând prea bine condițiile aspre de viață în care se zbătea această populație săracă, Iancu devine tribunul ei, apărându-i drepturile, inspirându-i încredere în dreptatea cauzei și luptând cu sabie pentru a-i asigura izbânda. De aceea îl urmează moșii fără șovăire. Acesta-i secretul popularității sale” (p. 456). Totodată, din comentariile sintetice, formulate în cheia unor enunțuri înțelepte de extracție populară, și din ideile de conținut scurte pe care le inserează la finalul unor fraze sau subcapitole, se desprinde limpede împărtășirea și asumarea de către Silviu Dragomir a maximei antice referitoare la pedagogia istoriei și la importanța cunoașterii acesteia pentru viața omului, precum și la rolul mobilizator al unor fapte și învățăminte istorice pentru viața cotidiană și pentru aspirațiile de viitor ale unui individ sau ale unei colectivități, în cazul nostru ale moșilor și prin extensie ale românilor ardeleni și ale națiunii române în general: „Libertatea nu se poate dobândi decât prin luptă și jertfă, iar dreptul este cu neputință a se păstra altfel decât prin voința hotărâtă de a-l apăra” (p. 149); „Cununa biruinței revine după dreptate celor care prețuiesc libertatea mai presus de viața lor (p. 319); „Analizând viața lui Avram Iancu la lumina unei informații mai cuprinzătoare, istoria critică nu poate decât să confirme voința sa neînfrântă de a izbândi drepturile națiunii și dragostea nețărmurită față de poporul din munții cei mai săraci ai Ardealului. A fost reprezentantul cel mai de seamă al revoluției române și un veritabil erou al poporului, ale cărui virtuți le-a făcut să strălucească peste veacuri, ca o pildă vie urmașilor iubitori de patrie și ca un izvor luminos de mândrie națională” (pp. 460-461). Având în vedere valoarea istoriografică și literară a monografiei lui Silviu Dragomir despre Avram Iancu, readusă acum în atenția cititorilor români contemporani datorită efortului depus de profesorii Ioan

AVRAM IANCU - 200!

Nr. 6 (46/iunie 2024)

Bolovan și Sorin Șipoș prin concursul binevoitor al Editurii Școala Ardeleană, care ne oferă lucrarea într-o haină editorială elegantă, îmi exprim speranța că un număr cât mai mare de români, care-și iubesc necondiționat țara și doresc să-i cunoască istoria și eroii, vor achiziționa și citi această carte despre viața unui brav erou al cărui „unic dor” a fost să-și vadă națiunea fericită. În concluzie, lectura acestei cărți se înscrie în șirul a ceea ce numim îndeobște lecturi formative pentru configurarea orizontului intelectual și sentimentului patriotic a unei persoane și a unei națiuni.